

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Рівне – 2016

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Засновано у 2013 році

Рівне – 2016

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 7

Founded in 2013

Rivne – 2016

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р.
та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

References

1. Vasjagina N.N. Teoretiko-metodologicheskie osnovanija sub'ektnogo stanovlenija materi v sociokul'turnom prostranstve / N.N. Vasjagina // Mir nauki kul'tury i obrazovanija. – 2010. – №4. – s.13-16.
2. Kamins'ka O.V. Osnovni harakterystyky samostavlenija jak komponentu struktury samosvidomosti [elektronnyj resurs] / O.V. Kamins'ka // Osvita regionu. Politologija, psihologija, komunikacii. – 2011. – №2. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/476>
3. Maksymenko S.D. Zagal'na psihologija [elektronnyj resurs] / S.D. Maksymenko, V.O. Solovijenko. – Mizhregional'na Akademiya upravlinnja personalom (MAUP), 2000. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/13560615/psihologiya/struktura_osobistosti.
4. Rybakova E.N. Strukturnaja organizacija samosoznanija materi. / E.N. Rybakova // Zhurnal prakticheskogo psihologa. – 2008. – №2. – s.116-122.

Резюме. С учетом современных научных исследований психологии личности материнство изучается в аспекте удовлетворенности женщиной своей материнской ролью, личностной и идентификацией. Самоидентичность женщины в период раннего возраста ребенка тесно связана с ее ролью матери и способностью собственного самовыражения.

Ключевые слова: материнство, самосознание, самоотношение, саморегуляция.

Summary. In view of modern research psychology of personality motherhood is studied in terms of satisfaction wife parent role, personality and gender identity. Self-identity of women in the early age of the child is closely linked to its role of mother and the ability to own expression. Currently, Ukraine is the transformation of traditional stereotypes reproductive behavior, changing family patterns vidnosyn. Vid how the phenomenon of motherhood will be reflected in the consciousness of women depends largely on acceptance or exclusion as a mother. All this makes us pay attention to the problem of motherhood. After analyzing the structure of the problem of identity in different theories, it was determined that the structural elements highlighted I. Chesnokova fully reveal the identity of the mother. So consciousness is a community of three parties: cognitive (self-knowledge) emotional value (self-attitude) and action-willed or regulatory (self-regulation). Self-awareness - is a complex mental process, the essence of which lies in the perception of the personality of many "images" of himself in different situations, activities and conduct in all forms of interaction with other people and combined these images into a single holistic education - the idea and the concept his own "I" as the subject, which is different from other subjects. The identity of the woman in the early ontogenesis the child is under three years is closely related to the personality of the child, and is due to biological and psychological factors. But at the end of this period, when the child's personality becomes more independent, self-formed child, person women also logically should vary according to the situation. Therefore, it becomes necessary to investigate the self-identity of the mother.

Key words: motherhood, self-knowledge, self-attitude, self-regulation.

УДК 159.923:[2-582:130.123.4]

В.О. САВУЛЯК

РЕЛІГІЙНИЙ ДОСВІД ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЇЇ ДУХОВНОСТІ

Для сучасної академічної психології видається важливим і необхідним вивчення духовної складової людини. У статті розглянуто ті організаційні та ціннісно-нормативні характеристики релігії як соціального інституту, що створюють умови для духовного розвитку особистості. Також проаналізовано результати дослідження особистісних змін внаслідок переживання релігійного досвіду adeptів біблійного неокульту – «Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів» (мормонів).

Ключові слова: особистість, духовність, релігійність, неокульту, метод семантичного диференціалу.

Постановка проблеми. За останні кілька років відчувається особлива потреба в релігії та розумінні її психологічних аспектів. Разом з тим росте популярність практичної психології, центральною проблемою якої є надання допомоги людині в конкретних життєвих труднощах: як поліпшити стосунки з людьми, як пережити невдачі свої чи своїх близьких людей, як знайти сенс життя. Релігія не тільки дає відповіді на ці важливі життєві питання, але й прояснює найважливіші моральні проблеми, зберігаючи при внутрішній глибині достатню зовнішню простоту, своєрідну цілісність і впорядкованість.

Теоретичному аналізу такого психологічного феномену, як релігійність особистості, обґрунтуванню можливостей психотерапії та психологічного консультування на засадах християнства було приділено увагу багатьма європейськими вченими, серед яких: В. Абраменкова, О. Бондаренко, Б. Братусь, К. Граупнер, П. Грінвей, Л. Грідковець, Ф. Василюк, Ю. Зенько, В. Мей, П. Річардс, В. Розін, А. Пузирей, В. Слободчиков, В. Татенко, Д. Щедровицький, В. Юрченко та інші.

Для створення ефективного вітчизняного психотерапевтичного і педагогічного потенціалу обов'язково необхідно враховувати внутрішню ментальну релігійність народу. Тому так важливо розуміти витоки релігійності, з'ясувати питання про те, як основні положення тієї чи іншої релігії впливають на поведінку, світогляд і спілкування людей.

Мета статті. У своїй роботі ми намагались виявити і проаналізувати зміст особистісних змін внаслідок переживання дорослою людиною релігійного досвіду (на підставі результатів дослідження самоусвідомлення особистісних змін адептами біблійного неокульту).

Релігійний або містичний культ (неокульт) – релігійна чи містична організація, що виникла переважно у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Нетрадиційний релігійний культ – організація, що культурно, ментально не була укріпленою в Україні, історично не успадкована нашим народом від попередніх поколінь, не притаманна його релігійній духовності. До таких організацій належить і «Церква Ісуса Христа Святих останніх днів» (мормони), що виникла у Сполучених Штатах Америки на початку ХІХ сторіччя, нині налічує понад 15 мільйонів адептів, більша частина яких проживає за межами США. В Україні місіонерська діяльність мормонів почалась у 90-х роках минулого сторіччя.

Результати теоретичного дослідження. Однією з внутрішніх закономірностей розвитку людської свідомості є прагнення осягнути сенс і суть світу, природи, самої себе, свого призначення [2; 4]. Уже в аморфній міфологічній свідомості були всі зародки майбутньої складної структурованої свідомості цивілізованого суспільства. Майбутнє онтологічне питання філософії зароджувалося, започатковувалося в міфологічній суспільній свідомості. Коли стала можлива релігійна свідомість, вона стала задовольняти і цю духовну потребу людства. Так виникла онтологічна потреба в релігії.

Релігія як соціальний інститут функціонує на двох рівнях – ціннісно-нормативному і організаційному. Ціннісно-нормативний рівень являє собою систему вірувань, обрядів, ритуалів, символів, заповідей, що фіксуються у священних текстах. Вони формують у віруючої людини систему уявлень про будову світу, детермінанти її розвитку, власне місце у природі та суспільстві. В результаті у людини формуються певні психічні чинники, пов'язані з релігійним світоглядом – емоції, переживання, цінності, ідеї, прагнення, бажання. Назовні ці психічні чинники виявляються в особливій релігійній поведінці особи, в етиці і культурі її відносин з іншими соціальними суб'єктами. Організаційний рівень пов'язаний з утворенням релігійних організацій. Усі релігійні організації можна поділити на три основні групи – церкви, деномінації та секти.

Більшість соціологів додержуються думки, що соціальний інститут релігії виконує інтегруючу, регулятивну, психотерапевтичну та комунікативну функції. Інтегруюча функція притаманна всім релігіям. Її глибоко вивчив ще Е. Дюркгейм. Прийняття певної релігії, її символів, цінностей включає людину в певну спільноту, а спільне виконання обрядів згуртовує людей, стабілізуючи цю спільноту. Інтегруюча функція насамперед поширюється на конкретну конфесію, а коли їх у суспільстві кілька, то можливі міжконфесійні конфлікти. Проте релігія, завдяки своєму гуманістичному спрямуванню, виконує загальну стабілізуючу роль. Окрім того, як інституалізована, офіційно визнана система ідей та цінностей, вона намагається підтримати порядок у всій тій суспільній системі, до якої вона входить, виконуючи регулятивну функцію [6].

Регулятивна функція полягає у підтримуванні й посиленні дії традиційних для спільноти норм поведінки та в здійсненні соціального контролю. Соціальний контроль інститутом релігії здійснюється як формально – через заохочення й покарання віруючих церковними організаціями, так і неформально – самими віруючими як носіями моральних норм стосовно свого оточення. Досліджуючи різні сфери людського й суспільного життя, М. Вебер виявив причинно-наслідковий зв'язок, за яким релігійно-етичні цінності є причиною, а поведінка людини – наслідком.

Отже, регулятивна функція релігії водночас є і ціннісно-нормативною, бо вона приписує віруючим певні стандарти поведінки, зумовлені панівними релігійними цінностями, продиктовані релігійними канонами. Особливо відчутною є регулятивна функція релігії, коли виховання і первісна соціалізація людини відбуваються під впливом релігійних ідей і цінностей у разі, коли інститут релігії визнано державою.

Психотерапевтична функція інституту релігії полягає в тім, що різні релігійні дійства – богослужіння, молитви, ритуали заспокоїливо діють на людей, породжують позитивні емоції, вселяють упевненість, захищають від стресів. Духовний світ людини, що втратила зв'язок з навколишньою природою, який забезпечувала їй релігія, німецький соціолог П. Бергер назвав «бездомною свідомістю» [5; 6].

Комунікативна функція реалізується в процесі взаємного спілкування віруючих. Засобами спілкування є різні релігійні дійства, колективні моління тощо [5].

Усі функції релігії виконуються церквою, проте їх не слід змішувати з функціями церкви. Церква – організація віруючих, що склалася в процесі розвитку віровчення і об'єднання людей в межах спільної релігії. Для церкви притаманне існування системи обов'язкових догматів, обрядів (культів). Церква – не тільки релігійний заклад, а й соціальний інститут, тому вона розв'язує не лише релігійні проблеми, а й соціальні.

Релігія вчить, що людина принципово відрізняється від інших живих істот, що вона істота не просто біологічна, але й духовна. Релігія твердить, що людина володіє не тільки тілом, але (головне) безсмертною душею, вмістилищем її особистості, розуму, серця, волі. У релігійному оточенні людина одержує відповідне уявлення про себе, і це стає основою її самосприйняття. Так формується її духовний потенціал, пошана до себе (оскільки Бог вивидив людину над усіма Своїми творіннями), мотивується її спрямовуватися до високих цілей [2].

Все це свідчить про потужний вплив релігії на свідомість і поведінку людини, на формування її особистості. Релігійний досвід людини є також важливим джерелом розвитку духовності людини [1; 2; 6].

Для невіруючого соціальним дзеркалом є тільки люди; тільки через них він розвивається і формує своє «Я». Для віруючого з дитинства існує ще один суб'єкт відносин – Бог. Більше того, він виступає як головний орієнтир у визначенні людини. У цій ситуації сприйняття себе відбувається, головним чином, не через оцінки

інших людей, а через оцінку Бога. «Узагальнений інший», на місце якого ставить себе невіруюча людина для оцінки себе, для віруючого є Бог. Релігійна соціалізація робить людину значною мірою незалежною від думок людей про неї. Людина, що оцінює себе з погляду іншого, ніби підкоряється йому, оскільки ставить його оцінку про себе на значуще для себе місце. Віруючий же кориться лише Всевишньому. Це дає йому можливість бути незалежним від інших людей [5].

Методики і процедура дослідження. Щоби дослідити зміст усвідомлення релігійного досвіду, ми використали скорочений варіант методики «Незавершені речення» (блоки: ставлення до себе, до минулого, до майбутнього, до протилежної статі, наявність страхів і побоювань, почуття вини, нереалізованих можливостей).

Також спеціально для даного дослідження було розроблено варіант методики семантичного диференціалу [7]. Вона містить 5 об'єктів і 11 оціночних шкал. Об'єкти: Я-минуле; Я-теперішнє; Я-майбутнє; Людина грішна; Людина не вашого віросповідання. Перші три об'єкти дають можливість простежити, як людина бачить динаміку свого розвитку, оцінює зміни в собі та чого вона прагне відповідно до значущих релігійних цінностей. «Я-майбутнє» – це по-суті «Я-ідеальне», а «Я-теперішнє» – «Я-реальне», або так звана «робоча Я-концепція».

Шкали: самотність – відкритість до контактів; байдужість – чуйність; злобність – любов; легковажність – осмисленість; залежність – автономність; нестабільність – стабільність; тривога – спокій; розгубленість – впевненість; страх смерті – прийняття неминучого; песимізм – оптимізм; (не-)значущість матеріальних цінностей. Для оцінки об'єктів за шкалами використовувалася 7-бальна шкала.

У дослідженні брали участь адепти „Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів” (мормони). Вік досліджуваних становив від 18 до 41 року. 47,1% опитаних мають середню та спеціальну освіту, 29,4% – вищу і 23,5% становили студенти.

Діяльність мормонів містить доволі різні складові. Місіонери з інших країн проводять безоплатні уроки англійської мови. Зазвичай, такі уроки закінчуються п'ятихвилинними розповідями про Бога, пророків із читанням Біблії або переглядом кількахвилинних фільмів. Людей, які відвідують уроки англійської мови, запрошують на різні заходи дозвілля: пікніки, спортивні дні, походи в театр, ігри тощо. Гості церкви потрапляють у середовище з комфортним, піднесеним, вільним психологічним кліматом, веселим активним спілкуванням, відкритими стосунками між членами, які здаються всім задоволеними. Все це є привабливим стимулом і сприяє тому, що вони намагаються глибше закріпитись у цій системі стосунків. Атмосфера спілкування настільки вільна, що інколи закрадається думка про те що в громаді не існує ніяких заборон, але це не так. Ось деякі з табу: заборона вживання тютюну, алкоголю, наркотиків, відсутність статевих стосунків поза шлюбом; не можна оголяти ноги, передпліччя, декольте у дівчат тощо.

Розважальні заходи, на нашу думку, це не лише спосіб заохочення нових людей, але й організація часу, а відтак – контроль адептів церкви.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що члени релігійної громади характеризуються високим особистісним та інтелектуальним розвитком, ерудованістю. При вивченні священних писань вони дотримуються проблемно-аналітичного підходу, що можна було спостерігати на заняттях інституту Євангеліє. Щоправда, він трохи далекий від ідеалу. Це стосується тих випадків, коли відповідати треба фразами з книг або так, як цього хоче почути вчитель.

Варто додати, що ставлення адептів до участі в психологічному дослідженні було загалом позитивним, зацікавленим.

Аналіз результатів дослідження. У межах статті представлено аналіз даних не за всіма отриманими, а лише за окремими показниками (ставлення до свого минулого і до себе у минулому, те ж – щодо майбутнього, а також уявлення про Я у теперішньому часі).

У загальному ставлення до себе можна оцінити як позитивне. Зустрічається одиничний випадок нейтрального і два – негативного ставлення. У 40% випадків є посилання на Бога, а саме: звернення до молитви в ситуаціях невезіння і відчуття підтримки Бога. Одна із можливих причин високої самооцінки криється в сприйнятті себе в якості святих. Мормони переконані, що у цьому житті вони готуються стати богами інших світів. 46,7% досліджуваних вважають свої можливості майже необмеженими.

33,3% опитаних проявляють потребу афіліації («піклуватись про інших», «мати сім'ю», «бути слухачем»). Вони вибирають сферу міжособистісних стосунків як ту, де в них є достатньо можливостей себе реалізувати.

Нами було виділено 5 типів реакцій на фруструючу ситуацію на основі комбінування таких критеріїв: 1) пасивна участь (ігнорування ситуації, налаштування на позитив, сподівання) – активна участь (аналіз ситуації та активні дії з її вирішення); 2) позитивна реакція (ситуація не призводить до дискомфорту, не впливає на самооцінку) – негативна реакція (ситуація призводить до розчарувань, сумнівів у собі). Кожен адепт може проявляти одразу два типи реакцій залежно від ситуації.

Переважає пасивно-позитивна реакція (66,7%). Фруструючі ситуації не викликають занепокоєння. Люди залишаються впевнені в собі і в тому, що все вирішиться добре. Домінування такого типу реакцій свідчить про те, що адепти почуваються захищеними. Їм не потрібно боятися складних життєвих ситуацій, бо є хтось, хто захистить і вирішить за них, і цей хтось – Бог.

До активно-позитивного реагування вдаються 40% опитаних. Це люди, які діють за принципом: «Береженого Бог береже».

Також характерною формою поведінки у фруструючих ситуаціях є молитва – звернення до Бога (40%). Цей тип поведінки також можна охарактеризувати, як пасивний.

Страхи і побоювання адептів не мають невротичного характеру. У більшості випадків їх можна класифікувати за Ю. Макселоном як звичайні. 33% заявили, що вони нічого не бояться. Знаходимо три різні варіанти, прив'язані до релігійної тематики:

- страх залишитись без Бога. Це боязнь втратити ту опору, підтримку, захист, які дає Бог;
- страх гріха. Людина не впевнена в собі, боїться не справитися зі своїми внутрішніми потягами, бажаннями і порушити норми;
- боязнь Бога також говорить про невпевненість в собі і в своїй поведінці, можливо, є щось таке, за що людина боїться бути покараною.

Ставлення до свого минулого переважно позитивне. Разом з тим, 40% опитаних, переосмислюючи своє минуле, вважають, що змінили б дещо в ньому. Це стосується поганого навчання, особистісних рис («був би сміливішим») та навіть досить кардинальних перетворень життєвих обставин («почав би все з початку»). 20% вважають, що прожили би так само.

73,3% мормонів розцінюють дитинство як таке, що викликає приємні спогади. Негативне і нейтральне ставлення висловлюють порівно по 13,3% респондентів.

Своє минуле адепти оцінюють по-різному, залежно від елементів. Зустрічаються випадки переважно негативного ставлення (20%), переважно позитивного (33,3%) і швидше негативного, ніж позитивного (46,7%).

У деяких шкалах диференціалу можна простежити домінування того чи іншого полюсу:

- 60% мормонів характеризують себе до того, як вони стали членами церкви, небайдужими та чутливими;
- 53,3% вважають, що колись вони були залежними та розгубленими;
- 46,7% стверджують, що раніше були більш прихильними до матеріальних цінностей, ніж до духовного розвитку.

Що стосується інших елементів, то для них характерна рівновага між кількістю низьких, середніх та високих оцінок.

Усі адепти спостерігають у собі зміни за запропонованими рисами в бік зменшення негативних проявів і відповідного збільшення позитивних. Вони почуваються потрібними, відкритими, налаштованими на взаємодію, більш чутливими до людей, люблячими, в їхньому житті з'явилися мета, смисл і стабільність, тепер вони більш незалежні, впевнені в собі, в своєму становищі, оптимістичні та спокійні, подолали страх смерті і дбають про свій духовний розвиток, а матеріальні цінності, у більшості випадків, втратили попередній смисл. Але на такому стані речей ніхто не збирається зупинитись. У перспективі (Я-майбутнє) 80% мормонів вважають, що ці риси будуть розвинені максимально (переважає оцінка 7).

У блоці «ставлення до майбутнього» найбільше проявляються позитивні очікування адептів, а також найбільше посилення на Бога. Зустрічається лише одиничний випадок опису майбутнього як «тяжкого, але з хорошим кінцем».

80% опитаних сподіваються на Бога. У ставленні до Бога спостерігається надзвичайний оптимізм. Адепти характеризують його як «казкового», «чудового», і навіть, із вигідної точки зору, як «перспективного». Ці результати співвідносяться зі змістом мотиваційно-емоційної складової позитивного типу образу Бога у християн, який наводить у своїй статті М. Єсип [3].

Аналізуючи всі відповіді, можна виділити три категорії сприйняття Бога:

- Бог як запорука щасливого, перспективного, стабільного, забезпеченого життя. Бог захищає, дає впевненість в бутті (при дотриманні певних норм), підтримує в складний час тощо (86,7%)
- Бог як наставник, путівник, зразок для наслідування, вказує істинний шлях. Це стосується й інших біблійних героїв (40%)
- Бог як той, що карає, коли людина грішить, вселяє страх за порушення (26,7%)

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Результати нашого дослідження засвідчили, що адепти обраного для дослідження неокульту усвідомлюють лише позитивні зміни у своєму внутрішньому світі і ставленні до інших людей внаслідок переживання релігійного досвіду в межах неокульту. Також вони акцентують увагу на тому, що у майбутньому планують більше уваги приділяти власному духовному розвитку, порівняно із зусиллями у період життя до прилучення до неокульту. Отже, отримані результати дозволяють припускати, що релігійний досвід має позитивний психотерапевтичний вплив стосовно зменшення страхів і тривожності, а також стимулює особистість до духовного розвитку. Застереження щодо ймовірного негативного впливу деяких неокультів на психіку їхніх адептів потребує уточнення у подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Баранников А.С. Духовная (персональная) депривация: феноменологическое содержание, последствия, особенности диагностики и помощи / А.С. Баранников // Вісник Київського інституту бізнесу і технологій. – 2012. – № 3 (19). – С. 57-71.
2. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія / М. Боришевський. – Київ : Академвидав, 2010. – 216 с.
3. Єсип М.З. Психологічна модель образу Бога / М.З. Єсип // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2011. – Вип. 26 (29). – С. 21-30.

4. Лэнгле А. Фундаментальные мотивации человеческой экзистенции как действенная структура экзистенциально-аналитической терапии / А. Лэнгле // Психотерапия. – 2004. – Вып. 4 – С. 41-48.
5. Петрушкевич М. Релігійні комунікації: християнський контекст. Монографія / М. Петрушкевич. – Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2011. – 288 с.
6. Психологія. З викладом основ психології релігії / під ред. о. Юзефа Макселона; пер. з пол. Т. Чорновіл. – Львів: Свічадо, 1998. – 275 с.
7. Яремко О. Методи дослідження релігійної свідомості / О.Яремко // Духовно-психологічні основи християнської психології / ред. Л.М. Грідковець. – Київ: Скриня, 2015. – 204-216с.

References

1. Barannikov A.S. Duhovnaja (personal'naja) deprivacija: fenomenologicheskoe sodержanie, posledstvija, osobnosti diagnostiki i pomoshhi / A.S. Barannikov // Visnyk Kyi'vs'kogo instytutu biznesu i tehnologij. – 2012. – № 3 (19). – S. 57-71.
2. Boryshevs'kyj M. Doroga do sebe: Vid osnov sub'jektivnosti do veršyn duhovnosti : monografija / M. Boryshevs'kyj. – Kyi'v : Akademvydav, 2010. – 216 s.
3. Jesyp M.Z. Psyhologichna model' obrazu Boga / M.Z. Jesyp // Naukovi studii' iz social'noi' ta politychnoi' psyhologii'. – 2011. – Vyp. 26 (29). – S. 21-30.
4. Ljengle A. Fundamental'nye motivacii chelovecheskoj jekzistencii kak dejstvennaja struktura jekzistencial'no-analiticheskoi terapii / A. Ljengle // Psihoterapija. – 2004. – Vip. 4 – S. 41-48.
5. Petrushkevych M. Religijni komunikacii: hrystyjans'kyj kontekst. Monografija / M. Petrushkevych. – Ostrog : Vyd-vo Nac. un-tu «Ostroz'ka akademija», 2011. – 288 s.
6. Psyhologija. Z vykladom osnov psyhologii' religii' / pid red. o. Juzefa Makselona ; per. z pol. T. Chornovil. – L'viv : Svichado, 1998. – 275 s.
7. Jaremko O. Metody doslidzhennja religijnoi' svidomosti / O. Jaremko // Duhovno-psyhologichni osnovy hrystyjans'koi' psyhologii' / red. L.M. Grydkovec'. – Kyi'v : Skrynja, 2015. – 204-216s.

Резюме. В современной академической психологии считается важным и необходимым изучение духовной составляющей человека. В статье рассмотрены те организационные и ценностно-нормативные характеристики религии как социального института, что способствуют духовному развитию личности. Также анализируются результаты исследования личностных изменений вследствие переживания религиозного опыта адептов библейского неокульты – «Церкви Иисуса Христа Святых последних дней» (мормонов).

Ключевые слова: личность, духовность, религиозность, неокульты, метод семантического дифференциала.

Summary. Actuality of this theme is conditioned by public meaningfulness of understanding of religiosity and that is the basis of personal spirituality. For academic psychology, it is important and necessary to take into account the human spiritual component. The majority of schools and research approaches justifies the question about their value and quality, their achievements and constraints. The article deals with the consisted theoretical analysis of the problem of interrelationship between personality's religiosity and the sphere of human's spirituality. Investigated the psychological aspect of these categories, they found integration characteristics of individual personality. It is emphasized that the way of development is considered as disclosure and finding of the internal present I. A leading factor in its development is ability of the person to follow spiritual rules in own actions and relationships with others. The empirical results of the subject oriented by semantic differential technique are described and interpreted. Particular peculiarities of the religious senses for members of different new cults are considered. To conclude the article author notes, that some more detailed aspects of religious experience of personality must be investigated in psychological researches, designed to lead people to the mental, physical and spiritual health and development.

Key words: personality, spirituality, religiosity, new cults, semantic differential technique.

УДК 159.9

А.В. СЕВЕРИН

ПЕРЦЕПТИВНЫЕ ДЕЙСТВИЯ ПОДРОСТКОВ И СПОСОБЫ ИХ КОРРЕКЦИИ НА ОСНОВЕ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ЗВЕНЬЕВ МОДЕЛИ ПЕРЦЕПТИВНОГО ДЕЙСТВИЯ С ПРЕДМЕТОМ ВАРИАТИВНОЙ ФОРМЫ

В статье анализируется проблема тактильного восприятия предметов с вариативной формой. Автором описаны результаты коррекции перцептивных действий подростков при восприятии предметов с вариативной формой. Эти результаты подтверждают эффективность перцептивного научения. Коррекция перцептивных действий подростков-геймеров приводит к восстановлению звеньев модели перцептивного действия и появлению шкалы гибкости для оценки предметов вариативной формы.

Ключевые слова: модель перцептивного действия, предметы с вариативной формой, восприятие, перцептивные действия, перцептивное научение, сенсомоторная гимнастика, подростки с компьютерной зависимостью (геймеры).

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Теоретичний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми рефлексії у філософській та психологічній науці.....	4
Андрушко Я.С., Михаць О.І. Особливості взаємозв'язку екзистенційних потенцій особистості військовослужбовців на основі кореляційного аналізу.....	10
Артемова О.І. Розвиток вербальної креативності студентів-психологів в процесі професійної підготовки.....	13
Бабак К.В. Психологічна служба ВНЗ як засіб психологічного супроводу професійного розвитку студентів.....	18
Бабій М.Ф. Генезис невербальних проявів обману у неповнолітніх.....	22
Безлюдная В.И. Психологическая коррекция отклонений в системе межличностного взаимодействия детей дошкольного возраста.....	25
Безушко С.А. Психологічний аналіз уявлень про самореалізацію сучасної молоді жінки:гендерний аспект.....	29
Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків.....	33
Бойко-Бузиль Ю.Ю. До сутності категорії професійного становлення особистості.....	37
Большакова А.М. Об'єктивні та суб'єктивні показники особистісного потенціалу.....	40
Борисова А.О. Соціальні аксіоми у структурі картини світу студентів-іноземців.....	43
Бужинська С.М., Кондрацька Л.В. Вплив позитивного мислення на збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів.....	47
Главінська О.Д. Сучасні аспекти психології становлення особистісної суверенності.....	51
Демчук О.О. Автентичність як невід'ємна якість майбутнього психолога.....	55
Демянюк О.Б. Уявлення про сім'ю як компонент образу світу особистості.....	57
Дергач М.А. Співзалежні любовні стосунки в старшому юнацькому віці.....	60
Дмитріюк Н.С. Ефект батьківської депривації як негативний чинник психічного розвитку дітей раннього віку.....	65
Дуркалевич І.В. Специфіка віртуального спілкування у заробітчанських сім'ях.....	69
Івашкевич Е.Е. Психологічні особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.....	74
Івашкевич Е.З. Аспекти соціального інтелекту педагога.....	77
Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності.....	81
Іщук О.В. Імплементация ідей організаційної психології на сучасних підприємствах.....	85
Колупасва Т.Є. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування сучасних педагогічних технологій як наукова проблема.....	90
Компанович М.С. Психосоматичний підхід у трактуванні серцево-судинних захворювань у підлітковому віці.....	93
Корчакова Н.В. Розвиток емпатійної моралі в українських підлітків.....	98
Коць М.О., Онопченко І.В. Психологічні особливості прояву інтернет-адикцій у студентському середовищі.....	105
Крижановська З.Ю., Сичак О.О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її самовиповнення.....	109
Крюкова Л.В. Особливості взаємозв'язку емоційної сфери та процесів адаптації у першокласників.....	112
Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення та розвитку професійних інтересів та професійної спрямованості старшокласників.....	116
Кулакова Л.М. Особливості розвитку самосвідомості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності.....	120
Курячий С.В. Динаміка рівня психофізичної підготовленості студентів.....	124
Лосик Г.В. Информационные технологии и их влияние на психологическое здоровье человека в онтогенезе.....	127
Луцик Г.О. Загальні підходи до розуміння девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.....	133
Лящ О.П. Юнацький вік як фактор розвитку емоційного інтелекту.....	137
Маланьїна Т.М. Співвідношення когнітивного інсайту та Я-відмежування.....	141
Маліновська Н.В. Навчально-мовленнєва діяльність старших дошкільників: мотиваційний компонент.....	145
Мухалчук Н.О., Ivashkevych E.E. Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.....	149
Нестерук-Володимирець О.В. Результати психодіагностичного дослідження мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласника.....	152
Новік Л.О. Мотиваційні аспекти формування позитивного професійного іміджу у студентів-психологів.....	156
Осипчук О.П. Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі.....	159
Перепелиця О.В. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності освітян.....	164
Піонтковська Д.В. Розвиток національних цінностей особистості як умова становлення національної ідентичності студентської молоді.....	168
Помилуйко В.Ю. Розвиток ключових компетентностей особистості у різних стадіях дорослості.....	172
Рибак В.А. Особливості процесу соціально психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	176

Романюк В.Л., Пилипака Ю.І. Реактивність та психічне здоров'я особистості.....	180
Рудь Г.В. Особливості саморефлексії тілесного потенціалу у юнацькому віці	185
Савенко Д.О. Структурна організація самосвідомості матері.....	190
Савуляк В.О. Релігійний досвід особистості як чинник розвитку її духовності.....	193
Северин А.В. Перцептивныe действия подростков и способы их коррекции на основе восстановления звеньев модели перцептивного действия с предметом вариативной формы	197
Співак Д.В. Психологічний аналіз досліджень розвитку професійного образу «Я» у майбутніх фахівців допомагаючих професій.....	204
Співак Л.М. Вікова динаміка національної саморефлексії юнацтва за показником «рідна мова»	208
Ставицька О.Г. Прояви булінгу в сучасній школі.....	211
Ставицький Г.А. Роль іноземної мови за професійним спрямуванням у фаховій підготовці студентів.....	214
Хомич І.С. Моральні уявлення молодших школярів.....	218
Хупавцева Н.О. Вплив стресу на організм людини та шляхи його подолання	222
Шестопап І.А. Особливості особистісного розвитку жінок зрілого віку у руслі професійної самореалізації.....	225
Шпак М.М. Теоретико-методичні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу.....	229
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку.....	234
Яцюк Н.О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології	238
Відомості про авторів	243

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

УДК 159.9+316.6